

MUHSİN FAHRİZE SUİKASTININ ARDINDAN

İSRAİL İSTİHBARAT KÜLTÜRÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

İran, 27 Kasım 2020 tarihinde önemli bir suikasta sahne oldu. Muhsin Fahrizade, İran'ın nükleer ve füze programlarının kilit ismi, İran Savunma Bakanlığı Araştırma ve İnovasyon Kurumu Başkanı ve İran Savunma Bakan Yardımcısıydı. Fahrizade, ayrıca Nükleer Fizik alanında üniversitede görevli bir akademisyendi. Son dönemde ise İran'da Covid 19 aşısı ve tanıma kiti araştırmalarında görevliydi. Bu çalışmada, bölgedeki son durum ışığında İran'ın gücü üzerinde durulacak ve İsrail istihbarat kültürü değerlendirilecektir.

İranlı yetkililer, suikasttan İsrail'i sorumlu tuttular. İsrail, sorumluluğu kabul ettiğini ya da reddettiğini belirten bir açıklama yapmadı. İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu "Size Orta Doğu'da bir hareketlenme olduğunu söylemek istiyorum. Gergin günler bizi bekliyor." demekle yetindi (Anadolu Ajansı, 28.11.2020). İran, saldırıya cevap olarak uranyum zenginleştirme seviyesinin artırılması ve sivil nükleer programın hızlandırılması kararlarını aldı (BBC News Türkçe, 1 Aralık 2020).

Suikastın ardından gündeme gelen ilk konu, Mossad'ın İran'da aktif olduğudur. Eski Devrim Muhafızları Ordusu Deniz Kuvvetleri Komutanı Hüseyin Alayi bu yönde açıklamalarda bulunmuştur (Anadolu Ajansı, 28.11.2020). Bu suikast, İran'ın ciddi bir savunma ve istihbarat zafiyetine işaret etmektedir. İran'da istihbarat örgütleri arasında eşgüdüm tartışmaları yanında, bu suikastın içeriden destekli olabileceği de gündeme gelmiştir. İşin daha vahim yanı, bu suikastın vuku bulacağından önceden bilindiği ve önlenebileceği görüşünün üst düzey devlet yetkilileri tarafından dillendirilmesi, İran devlet geleneğinin, İran bürokrasisinin ve güvenlik sistematığının ciddi olarak sorgulanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. İran'da bu kadar önemli bir kişiye, bu kadar örgütlü bir suikast nasıl yapılabildiği üzerinde çalışılması gereken bir konudur. Bu durum; İran'ın, İsrail'e, ABD'ye ve dış dünyaya karşı nasıl cevap vereceğinden ziyade iç düzenlemeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

2007 yılında Fahrizade hakkında incelemeler yapan CIA, Fahrizade'nin akademik rolünün, asıl kimliğini gizlediğini belirtmiştir. 2008 yılında, ismi, ABD tarafından mal varlığı dondurulan İranlılar listesine eklenmiştir. 2018 yılı başlarında İsrail operasyonu ile ele geçirilen bir depoda AMAD Projesi hakkında bilgiler elde edilmiştir. Bu projenin başında Dr. Muhsin Fahrizade'nin bulunduğunu, televizyonda konuyla ilgili sunum yapan Başbakan Binyamin Netanyahu duyurmuştur. Suikastın zamanlaması ilginçtir. Joe Biden, İran'la nükleer

Yesevi, Çağla Gül (2020). Muhsin Fahrizade Suikastının Ardından İsrail İstihbarat Kültürünün Değerlendirilmesi. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 08 Aralık 2020, <https://21yyte.org/tr/israil/muhsin-fahrizade-suikastinin-ardindan-i-srail-i-stihbarat-kulturunun-degerlendirilmesi>

antlaşmaya geri dönmeyi tasarlamaktadır. Ancak ABD Başkanlığını devralacağı tarih, 20 Ocak 2021'dir (New York Times, 27.11.2020). Suikast, bölgede suların ısınmasına yol açmıştır. Bilindiği gibi 3 Ocak 2020 tarihinde, ABD tarafından gerçekleştirilen Kasım Süleyman suikastı sonrasında da İran gerekli cevabı verememiştir. İran; ABD ve İsrail'i gerçek düşmanları olarak duyurmaya devam etmektedir. Ancak bu sert söylemin sahada karşılık bulduğunu söylemek mümkün değildir.

Sorulan sorular şu şekildedir: İran'ın bu suikast ardından cevabı ne olacak? İran cevap verecek mi? Ruhani, ABD Başkanlık seçimleri ardından bu suikasti, İsrail'in oyunu olarak nitelendirdi. Sağduyulu bir yaklaşımda bulundu. İran nükleer antlaşmaya geri dönmeyi arzu ediyor. Haziran 2021'de, İran'da, Cumhurbaşkanlığı seçimleri var. Nasıl bir cumhurbaşkanı geleceği önemli. İran'da, uluslararası yaptırımlarla şiddetlenen ekonomik kriz, Covid 19 pandemisi ile yeni bir boyut kazandı. İran'ın bu çıkmazdan kurtulabilmesi için uluslararası toplumun desteğine ihtiyacı var.

İran'ın Gücünün Değerlendirilmesi

Şii inancına önderlik etmesi ve devrimin güçlü bir savunucusu olması, İran'ın bölgedeki Şii toplulukları ve bazı aşırı grupları etkilemesine imkân vermektedir. Bu durum, İran'ın yumuşak gücü olan Şii ideolojisinin, bazı grupları finansal ve askeri olarak desteklemesi ile zorlayıcı (sert) güç unsuruna dönüşmesine neden olmaktadır. İran'ın Şii ideolojisi, görkemli devlet nitelendirmesini kuvvetlendirmektedir; ancak İran'ın bu ideolojinin etkisiyle oluşturduğu siyasalar değerlendirildiğinde, İran'ın, iyi niyetli bir güç olarak değil, başka ülkelerin içişlerine karışan bir devlet olarak nitelendirildiği görülmektedir. İran, Şiiilerin bulunduğu her yerde bu gücünü kullanmaktadır. Irak, Suriye, Lübnan ve Bahreyn bu etkinin görüldüğü yerlerdir (Yesevi, 2015a).

İran'ı bölgesel bir güç haline getirebilecek diğer önemli özelliği ise sahip olduğu enerji potansiyelidir. İran, dünya doğalgaz rezervleri sıralamasında ikinci ve dünya petrol rezervleri zenginliği açısından 4. sırada yer alan bir ülkedir. Bunun yanında, İran'ın nükleer güce sahip olmak istemesi, uluslararası kamuoyu tarafından "iyicil bir niyet" olarak algılanmamış, İran'ın zorlayıcı güç unsuru olan nükleer silah yapımı amacı bulunduğu değerlendirilmiştir. Nükleer güç haline gelebilme potansiyeli; bölge ülkelerinin de bu anlamda İran'ı takip etmesine neden olabilecek bir durum olarak nitelendirilmiştir (Yesevi, 2015a; Yavuz Tiftikçigil, Yesevi, 2015b). İran, yüz elli kilometreden dört bin kilometreye kadar menzili olan füzelere sahiptir. İran bir füzeyi üretebilecek ve faaliyete geçmesini sağlayabilecek kapasitesi bulunmaktadır.

Yesevi, Çağla Gül (2020). Muhsin Fahrizade Suikastının Ardından İsrail İstihbarat Kültürünün Değerlendirilmesi. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 08 Aralık 2020, <https://21yyte.org/tr/israil/muhsin-fahrizade-suikastinin-ardindan-i-srail-i-stihbarat-kulturunun-degerlendirilmesi>

İsrail İstihbarat Kültürünün Kodları Neler?

İran'ın füze yeteneklerinin artması ve nükleer programının yeniden hız kazanması Suudi Bonn merkezli Barış Araştırmaları Enstitüsü BICC'nin yayımladığı Küresel Silahlanma Endeksi'ne göre, İsrail 2019'da da dünyanın en güçlü şekilde silahlanan ülkesi olmayı sürdürdü. İsrail askeri harcamalara 2019 yılında 20 milyar dolar harcadı. Ülkedeki askeri harcamaların GSYİH'daki oranı yüzde 5,3'ü buldu (Deutsche Welle Türkçe, 03.12.2020). İsrail sivil amaçlı 12, askeri amaçlı 10 uyduya sahip (Savunma Sanayii Dergilik, 27.02.2020).

İran'ın füze yeteneklerinin artması ve nükleer programının yeniden hız kazanması Suudi Arabistan, Körfez Ülkeleri ve İsrail için tehdittir. İran ayrıca bölgedeki farklı ülkelerde desteklediği ya da konuşlandığı askeri yapıları kontrol ediyor. İsrail'in uzun zamandır ana amacı, İran'ın nükleer programının yavaşlatmak ve sonlandırmaktır. İran, İsrail devletinin ortadan kaldırmaktan söz etmektedir. Bu açık ve sık sık dillendirilen tehdit, İsrail'in güvenlik kurumlarının var olan tehdidi engellemek için gereken adımları atması, hazırlıklı olması ve örgütlü davranması sonucu doğurmuştur.

İsrail, istihbarat yeteneklerini İran'ın nükleer programına zarar vermek için kullanmıştır. Nükleer programda çalışan bilim adamlarına suikastlar düzenlenmiştir. Nükleer malzemelerin değiştirilmesi sağlanmış, tesislere sabotajlar düzenlemiştir. Konu ile ilgili ABD-İsrail işbirliği ve resmi anlaşma ise Ağustos 2007'de geldi. Mossad'ın başındaki Meir Dagan, Nicholas Burns'le yaptığı görüşmede, İsrail'in İran stratejisini açıkladı. 2005-2009 yılları arasında, İran'ın nükleer tesisleri ve bilim adamlarına yönelik faaliyetlerinde artış görüldü. İran, Kum şehrinde yeni bir nükleer tesis kurdu ve santrifüj üretmeye başladı. Kum nükleer tesisinin bulunması ile ilgili CIA, MI6 ve Mossad beraber çalıştılar. 2010 yılında, dünyanın en gelişmiş virüslerinden biri olan Stuxnet, Natanz santrifüjlerini kontrol eden bilgisayarları bozdu. Bunu yapabilecek iki ülke olduğu ifade edildi. Bunlar, ABD ve İsrail'di. Mossad Başkanı Dagan, 2011 yılında görevden ayrılırken, İran'ın projesinin, 2015 yılına kadar ertelendiğini, duyurdu. (Yesevi, 2014; Yesevi 2015b).

İstihbarat servisleri, bilgi toplama ve toplanan bu bilgileri analiz etme faaliyetleriyle, hükümetin ve ordunun karar verme süreçlerine katkıda bulunmaktadır. İstihbarat servislerinin, üç önemli amaçları bulunmaktadır. Bunlar, rakibin askeri gücü ve kapasitesinin değerlendirilmesi, buna göre devletin askeri gücünün geliştirilmesi ve rakip devletin bu yeteneklerinin azaltılması ve son olarak da rakip devlet üzerindeki istihbari üstünlükle, rakip devletin caydırılması ve saldırının önlenmesidir. Teknolojik gelişmeler, istihbaratı, milli güvenliği sağlamanın en

Yesevi, Çağla Gül (2020). Muhsin Fahrizade Suikastının Ardından İsrail İstihbarat Kültürünün Değerlendirilmesi. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 08 Aralık 2020, <https://21yyte.org/tr/israil/muhsin-fahrizade-suikastinin-ardindan-i-srail-i-stihbarat-kulturunun-degerlendirilmesi>

önemli unsuru haline getirmiştir. Düşman ya da potansiyel düşman devletlerin niyetleri ve yetenekleri hakkında bilgi sahibi olmak, ordunun kapasitesini, caydırıcılığını ve saldırıyı önleme yeteneğini belirleyecek en önemli güç olarak ortaya çıkmaktadır (Pecht, Tishler, 2012 aktaran Yesevi, 2015b).

İsrail halkının, dini, tarihi, kültürel özellikleri ve Filistin'den sürüldükten sonra dünyanın dört bir köşesinde geçirmiş olduğu 2000 yıllık geçmiş, İsrail istihbarat kültürünü ve istihbarat örgütlerini şekillendirmiştir. İsrail istihbarat etiğini etkileyen, istihbarat kültürünün şekillenmesini sağlayan birbiriyle bağlantılı sekiz önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar; Yahudilik, siyonizm, antisemitizm, toprağın kutsallığı, demokrasi geleneğine sahip olunduğuna dair iddia, özellikle askeri istihbarat örgütü Aman'ı etkileyen İsrail ordusunun askeri doktrini ve İsrail istihbaratının siyasallaşma eğilimi ve istihbarat servislerine kamuoyunun verdiği güçlü meşruiyettir.

Mossad, üst düzey yönetici ve hükümet yetkililerinden bilgi toplamaktadır. Dünyanın her yerindeki Yahudi topluluklarında Siyonistler ve sempatanlarından yardım almaktadır (Kuzu, 2010, s.43 aktaran Yesevi, 2015b). Mossad'ın Arap ülkelerindeki faaliyetleri, özellikle bu ülkelerin liderleri ve askeri güçleri konusunda bilgi toplamaya yöneliktir. İsrail, Arap coğrafyasında, çift taraflı çalışan ajanlarla iş görmektedir. Mossad'ın Arap dünyasındaki faaliyetleri sadece Arap ülkeleri aleyhine olan faaliyetler değildir. Mossad'ın Arap dünyasında düşünülenin ötesinde yaygın bir işbirliği ağı bulunmaktadır. Mossad, terörizmle mücadele için İsrail'in yakın müttefikleriyle istihbarat konusunda işbirliğinde bulunmaktadır; Arap ülkelerindeki istihbarat servisleri ve özellikle Ürdün istihbarat servisiyle işbirliğinde bulunduğu, bilinmektedir (Lefebvre, 2003, s.533 aktaran Yesevi, 2015b).

İsrail istihbaratına yardım edenler sadece İsrail'de yaşayan Yahudiler veya İsrail vatandaşları değildir. Dünyanın farklı yerlerinde yaşayan Yahudiler, örgüte yardım etmektedirler. Bunun yanında Siyah ajanlar, Araplar ve beyaz ajanlar ise Arap olmayanlar için kullanılmaktadır. Fakir Arapların, Mossad tarafından satın alınması kolay olmaktadır. Elmas ya da Yaholamin, hedef ülkelerde ajanlarla iletişimi sağlayan birimdir. Hamas'ı korkutan, İsrail'in Gazze'de ajan devşirmesidir. Bu ajanların, İsrail için çalıştıklarını anlamaları zordur. TV, Yardım Kurumu ya da Uluslararası Örgütler için çalıştığını sanan insanlar bulunmaktadır; bu kişiler bir istihbarat örgütü için çalıştıklarını bilmemektedirler.

Mossad'ın İsrail içinde güvenilir bir kurum olma imajı yanında, diğer önemli yönü uluslararası imajı olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat örgütlerinin genel özelliği olan belirsiz, gizli

yapıları, Mossad için de belirgin özelliklerdir. Mossad'ın belirsiz, gizli güç olma durumu, İsrail dışındaki karar alıcıların ve siyasal seçkinlerin isteyerek veya istemeyerek yeniden inşa ettikleri, güçlendirdikleri bir imajdır. Mossad'ın elde etmiş olduğu başarıları kadar çözümlenemeyen, nedenleri tam olarak açıklanamayan pek çok olayla ilgili adres gösteriliyor olması önemlidir. “Mossad parmağı” olarak nitelendirilen bu olgu, Mossad'ın imajını ve böylelikle İsrail devletinin imajını güçlendirmektedir. Mossad'ın başarıları kadar “belirsiz, gizli güç” olarak tanıtılması ve algılanması önemlidir. Mossad, pek çok ülkede ajanları olan, ülkelerin iç politikalarını değiştirebilecek bir güç olarak yaftalanmaktadır. Bu bağlamda, Mossad'ın gücü, medyanın ve İsrail dışındaki karar alıcıların, Mossad'ın imajına yaptıkları katkıdan ileri gelmektedir. Mısır darbesi, bunun bir örneğidir. Erdoğan'ın işaret ettiği bu olay, potansiyel İsrail tehdidini gösterdiği gibi, Mossad'ın ve İsrail'in onaylanan gücünün de altını çizmektedir. Bunun dışında, Mossad'ın, John. F. Kennedy, Marilyn Monroe ve Turgut Özal'ın ölümleri gibi pek çok olayla ilgisi olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca, Yaser Arafat'ın, Mossad tarafından zehirlendiği iddia edilmiştir (Yesevi, 2014a). Son dönemde buna FETÖ darbesi ve Kaşıkçı suikastında rol aldığı yönünde fikir beyanları da eklenmiştir.

Uluslararası toplumda, karar alıcılar tarafından inşa edilen Mossad'ın imajı, uluslararası medya tarafından da güçlendirilmektedir. Uluslararası medya, bu şekillendiren imajı desteklemekte ve imajın yeniden yaratım sürecine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, popüler söylemde, İsrail'in ve Mossad'ın gücünün ardında, Yahudi ağırlıklı uluslararası medya, Yahudi lobisi, Yahudi Diasporası ve Yahudi sermayesi bulunmaktadır. Aslında, bu iddia bile, Mossad'ın ülkelerin iç işlerini yöneten, gizli-kapaklı operasyonlarla, genel amacı olan İsrail halkını ve Yahudileri koruma misyonunu sürdüren, “belirsiz, korkulan, gizil güç” olma imajını, pekiştirmektedir (Yesevi, 2014a)

Son olayda, otomatik silahla gerçekleştirilen bu üst düzey suikast, İsrail istihbarat örgütü Mossad'ın ve bu bağlamda İsrail devletinin istihbarı, askeri ve teknolojik üstünlüğünün altının bir kez daha çizilmesine önemli katkıda bulunmuştur. Yok edilecek devlet, dış tehditlerin varlığıyla her alanda gücünü arttırmayı sürdürmektedir.

İran örneğinde görüldüğü gibi bir ülkenin ne kadar güçlü olduğunu duyurması, açık tehditler ortaya koyması, o ülkeyi açık tehdit haline getirmektedir. Her ülke gücünün sınırlarını bilerek, gelecekteki tehditlere karşı bugünden sıkı ve örgütlü çalışmak zorundadır.

Kaynaklar

Yesevi, Çağla Gül (2020). Muhsin Fahrizade Suikastının Ardından İsrail İstihbarat Kültürünün Değerlendirilmesi. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 08 Aralık 2020, <https://21yyte.org/tr/israil/muhsin-fahrizade-suikastinin-ardindan-i-srail-i-stihbarat-kulturunun-degerlendirilmesi>

Algemeiner (2019).<https://www.algemeiner.com/2019/05/24/the-shadow-war-between-israeli-intelligence-and-hamas/>

Anadolu Ajansı, 28.11.2020.

BBC News Türkçe, 1 Aralık 2020.

Deutsche Welle Türkçe, 03.12.2020.

New York Times, 27.11.2020.

Savunma Sanayii Dergilik, 27.02.2020

Yavuz Tiftikcigil, Burcu; Yesevi, Çağla Gül (2015). *Türkiye'nin Enerji Görünümü: Stratejiler ve İlişkiler*. İstanbul: Der'in Yayınevi.

Yesevi, Çağla Gül (2020). Körfez Ülkeleriyle Yapılan Antlaşmalar Sonrası İsrail'in İmajı Değişiyor mu? *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 29.09.2020

Yesevi, Çağla Gül (2017). Güvenikleştirme Teorisi Açısından İsrail'in Türk Dünyası Politikası. *Türk Dünyası Araştırmaları 115 (227)*: 133-162.

Yesevi, Çağla Gül (2017). İsrail'in Devlet İmajının Şekillendirilmesi. *Bilge Strateji Dergisi 9 (16)*: 97-130.

Yesevi, Çağla Gül (2015a). İran'ın Enerji Sektörü: İran'ın Yumuşak ve Akıllı Gücü, İçinde Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım (Ed.) *Enerji Diplomasisi*. İstanbul: Beta Yayınları, 441-467.

Yesevi, Çağla Gül (2015b). *İsrail Ordusu ve İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınevi (2. Baskı: Mart 2018).

Yesevi, Çağla Gül (2014a). İsrail İstihbarat Örgütleri ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed). *İstihbarat Örgütleri*.(217-270) Ankara: Kripto Yayınları.

Yesevi, Çağla Gül (2014b).İsrail'in Güvensizliği ve İsrail Askeri İstihbaratı. Millî Güvenlik ve Askerî Bilimler Dergisi 1 (4). 107-144.

Yesevi, Çağla Gül (2014c). İsrail Silahlı Kuvvetleri. Millî Güvenlik ve Askerî Bilimler Dergisi 1 (2). 123-168.